

Ани БУРОВА¹

**„История на славянските литератури“ –
съвременни перспективи пред една традиционна
филологическа дисциплина**

Резюме

Статията разглежда актуалното състояние на дисциплината „История на славянските литератури“ в съвременната академична среда. Обсъждат се характерът ѝ на обзорен широкомащабен литературноисторически лекционен курс и перспективите ѝ на развитие в контекста на съвременните тенденции в университетското филологическо образование. Коментира се необходимостта дисциплината да бъде концептуално обвързана с променливите перспективи на осмисляне на контекстите на културна идентичност, в които попадат различните литератури, разглеждани от нея.

Ключови думи: история на славянските литератури; сравнително литературознание; филология; академичен контекст; културна идентичност; литературна типология

Abstract

“History of Slavic Literatures” – Modern Perspectives of a Traditional Philological Discipline

The article examines the current state of the discipline “History of Slavic Literatures” in the contemporary academic environment. The paper discusses its nature of a large-scale literary-historical course and its perspectives for development in the context of contemporary tendencies in university philological education. We comment the need for the discipline to be conceptually connected to varying perspectives in rationalizing the contexts of cultural identity for different examined literatures.

Keywords: history of Slavic literatures; comparative literary studies; philology; academic context; cultural identity; literary typology

„История на славянските литератури“ е класическа филологическа дисциплина, чиито параметри като научна област и университетски курс са обособени и формулирани през XIX в. Както и редица други сродни на нея литературоведски дисциплини, тя възниква в контекста на формирането на самата филология и на славистиката в частност. Първите истории на славянските литератури се появяват в началото и средата на XIX в.², оттогава датира и преподаването ѝ като академична дисциплина – през 40-те години на столетието например полският поет Адам Мицкевич, тогава емигрант в Париж, чете лекции по славянски литератури в „Колеж дьо Франс“. (В цялостния идеен и научен контекст на XIX в. е, разбира се, логично и

¹ Ани Бурова е преподавател по история на славянските литератури и история на чешката литература в Катедрата по славянски литератури на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Основните ѝ интереси са в областта на сравнителната литературна история, съвременната и най-новата литература, литературната критика. Тя е член на редколегията на литературния седмичник *Литературен вестник*. Главен редактор на специализираното бохемистично списание *Ното Bohemicus*. Автор на монографията *Литературата и фрагментаризираният свят* (2014) и на множество публикации в научни сборници и в специализираната периодика у нас и в чужбина.

² Подробен анализ на историографските синтези на славянските литератури прави Панайот Карагъзов в изследването си *Самосознание словесности. Историографии славянских литератур*, София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1996.

симптоматично, че тъкмо поет романтик се оказва в ролята на преподавател по тази дисциплина.) В България най-ранният обзорен труд в областта се появява през 1896 г. – *История на славянските литератури* от Йордан Иванов, а предназначението му е да бъде учебно помагало за гимназиите³. Издаването му съвпада с интереса към подобни обзорни трудове в сходни литературноисторически области – съчинението на Иванов се появява едва няколко години след *Всеобща история на литературата* на Константин Величков (1891). Това поставя „История на славянските литератури“, както и останалите (да ги наречем класически) дисциплини с дълга история в университетското филологическо образование и характер на мащабни литературноисторически и компаративистични курсове в специфична ситуация. От една страна, самата им дълга традиция е част от дисциплинарния им и академичен потенциал и осигурява историческа перспектива спрямо собствения им опит и идентичност, конструирана в различните периоди на тяхното съществуване и свързаните с тях научни и академични контексти. От друга страна, традицията предполага и нуждата от препотвърждаване, а и при необходимост – и от преосмисляне и актуализация на основанията, обхвата и границите на тези дисциплини в променящите се научни и образователни контексти. Това особено важи в днешната динамична академична среда, където в областта на хуманитарните и в частност на филологическите специалности се разгръщат разнопосочни, а в редица случаи и противоположни развойни тенденции – от защитата на класическия им филологически характер до тежнението към преформулирането им в различни типове интердисциплинарни специалности с редуцирана филологическа специфика.

Във фокуса на настоящата статия е проблематиката, свързана с „История на славянските литератури“ преди всичко като университетски курс, не толкова теоретичните аспекти и концептуализациите ѝ като научна дисциплина – те се засягат само дотолкова, доколкото имат отношение към възможностите за академичното ѝ преподаване. Може да се каже, че основните съвременни предизвикателства пред измеренията ѝ като академична дисциплина са два типа – едните са административно-академични, тоест свързани с актуалните тенденции в учебните планове и програми и изобщо в университетското хуманитарно образование; другите можем да определим като „вътрешни“ за дисциплината, тоест произтичащи от обхвата на научното ѝ съдържание и изследователските подходи към него.

³ По-подробно за историята на Йордан Иванов виж в: Бурова, Ани. Мотивиране на славянската литературна общност в „История на славянските литератури“ от Йордан Иванов. – В: *Славистика и общество*. Сборник с докладите от Седми национални славистични четения. Съст. Маргарита Младенова, Илиана Монова. София: Heron press, 2006, с. 99-102.

Дисциплината „История на славянските литератури“ – така, както е преподавана в българската университетска традиция и конкретно в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – проследява в хронологически и съпоставителен план славянските литератури от възникването на книжовната им традиция до наши дни. Това предопределя характера ѝ на широкомащабен литературноисторически преглед, откъдето произтича и основното предизвикателство в академично-административен план – как да се структурира тя като лекционен курс, така че да запази обзорния си характер, вписвайки се същевременно в днешната образователна парадигма, която по-скоро „фрагментаризира“ обхвата на дисциплините. В това отношение всъщност съвременната българска академична традиция представлява по-скоро изключение на общия фон – в нашите факултети специалностите удържат филологическия си дисциплинарен и научен профил, както и статута на дисциплините с мащабен литературноисторически характер – както свързаните с конкретни национални литератури, така и компаративистичните. По-проблематична е ситуацията на обзорните литературноисторически курсове там, където филологиите биват преосмисляни и трансформирани в посока на друг тип дисциплинарни характеристики (ареални, интердисциплинарни и т.н.) Основният въпрос, разбира се, е свързан не просто с мястото на разглежданите дисциплини в учебните програми и планове, а със самия им смисъл и статут в контекста на филологическото и хуманитарното образование. Интересно е например, че ако допреди десетина-петнайсет години обзорните литературноисторически дисциплини бяха характерни основно за източноевропейските университети, анализът на днешната академична ситуация показва известно повишаване на интереса към дисциплините с по-широк литературноисторически обхват и в западноевропейските, донякъде и в северноамериканските университети⁴. Този факт вероятно би могъл да се разчете като резултат от засиления обмен на научна и академична информация и учени между университетите, но при всички случаи означава и необходимостта от подобни курсове в програмите. Всъщност значението на тези дисциплини се състои преди всичко в контекстуализиращия им характер – по тази причина те

⁴ Наблюдението се опира върху анализа на присъствието и профила на литературни дисциплини със съпоставителен и сравнителен характер в актуалния академичен контекст, осъществен в рамките на научноизследователския проект „Дисциплината *История на славянските литератури* в контекста на съвременното академично филологическо образование“ (2018). Част от резултатите и изводите от проучването са публикувани в настоящия брой на сп. *Colloquia Comparativa Litterarum*, виж: Бурова, Ани; Димитрова, Славея; Колев, Владимир; Янев, Кристиан; Илиев, Борис. Модели на преподаване на сравнителни литературни дисциплини в актуалния академичен контекст.

обикновено са замислени като базови курсове, най-вече в бакалавърските програми, нерядко в по-ранните им семестри (такова най-често е мястото на „История на славянските литератури“ и „Западноевропейска литература“ в българските университети). Те очертават хронологическата последователност и литературноисторическата процесуалност на явленията. Този техен структуриращ характер преди всичко дава основанията за важността на присъствието им в образователния процес – още повече на фона на днешния задълбочаващ се дефицит на историоризиращо мислене и способност за изграждане на континуални връзки между явленията.

Другата група фактори, влияещи върху дисциплината „История на славянските литератури“, определихме по-горе като вътрешни, тъй като са свързани със собствената ѝ концептуализация. Част от тях произтичат от съвременните тенденции в хуманитаристиката и литературознанието и свързаните с тях възможности за преосмисляне или предефиниране на подходи, тези и т.н. Но докато в това отношение става въпрос преди всичко за научни и изследователски избори и нагласи, то в последните десетилетия нееднократно бяха обсъждани самите основания на конструкцията „славянски литератури“, самата мотивация на включването на отделните славянски литератури в съвместен контекст, предполагащ сходни типологически характеристики на протичащите в тях литературноисторически процеси. Всъщност причините за подобно съмнение са заложили в самия факт, че определения като „славянски литератури“, чрез които се обособява определен културен контекст, са принципно зависими от променящите се акценти в осмислянето на културната идентичност, които пък често произтичат от исторически, социокултурни, геополитически процеси⁵. Това предопределя периодите на криза или критично преосмисляне на формулировки като „славянски литератури“ и други от същия порядък като „западноевропейски“, „балкански“ или „средноевропейски“ литератури, които също са в основата на едноименни университетски курсове⁶. Както е добре известно, идеята за славянската културна общност се формира най-вече през XIX в., когато вписването на отделните славянски народи в нея има съществено значение за формирането на идентичността им в периода на национално възраждане, през каквото преминават много от тях, и изобщо в контекста на националните идеи на деветнайсетото столетие. През втората половина на XX в. тази идея бива идеологически преформулирана в посока на обосноваването на т. нар.

⁵ Както обобщава Николай Аретов, „... големите общности очевидно са ментални конструкти, детерминирани от някакви представи и предпочитания“ (Аретов, Николай. Какво стои зад (желанието за) сравнение? – В: *Голямото вписване или Какво сравнява сравнителното литературознание?* Съст. Румяна Л. Станчева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, София, 2009, с. 35).

⁶ За генезиса например на понятието „западноевропейска литература“ виж: Ковачев, Огнян. За ползата и вредата от термина „западноевропейска литература“. – В: *Голямото вписване или Какво сравнява сравнителното литературознание?* Съст. Румяна Л. Станчева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, София, 2009, с. 25-33.

„социалистически лагер“ или „източен блок“, в който попадат славянските народи – чрез нея всъщност се търси историческа мотивация за обединяването им в общността на социалистическите страни, по-дълбинна идентичностна предпоставка за геополитическите решения след Втората световна война. Това предпоставя факта, че когато след 1989 г. геополитическите идентификации от предходните десетилетия губят своята актуалност, стремежът на бившите вече социалистически страни да се дистанцират от тях е съпътстван и от центробежни нагласи спрямо славянския културен контекст. От 90-те години на миналия век насам мисленето за културната идентичност и принадлежност привилегирова други контексти, в които различните славянски култури предпочитат да се впишат – средноевропейски, балкански, източноевропейски, югоизточноевропейски и т.н.⁷ В известен смисъл това е процес на фрагментаризация на славянското културно пространство, тъй като актуалната днес парадигма на културните идентичности (разбира се, в редица случаи става въпрос за актуализацията на много по-стари, налични в културната история идеи) очевидно показва предпочитание към обособяването на по-тесни контексти, които предполагат по-голяма типологическа близост на принадлежащите към тях култури. По отношение на академичното образование този процес се отразява в тенденцията към формулиране на специалности, чийто профил отговаря на съответните културни ареали – балканистика, средноевропейски, източноевропейски, югоизточноевропейски изследвания и т.н. В плана на литературната компаративистика пък води до интерес към дисциплини и курсове върху литературите на отделните културни контексти (като история на балканските литератури, на средноевропейските литератури и т.н.).

Разбира се, „разбъгването“ на славянските култури към различни контексти не е ефект само на актуалната ситуация, то е предпоставено и в исторически план. В отделните периоди от своето съществуване славянските литератури клонят към различни културни модели. През Средновековието и Ренесанса например западнославянските литератури следват преди всичко западноевропейските културни тенденции, което ги прави типологически по-близки до западноевропейските литератури, отколкото до южно- или източнославянските. През XIX в.

⁷ Типологически идентичен процес, но в контекста на южнославянските литератури, където мисленето като по-престижно понятие „югоизточноевропейски литератури“ изтласква определения като „южнославянски“ и „балкански литератури“, описва Ина Христова – виж статията *Южнославянското сравнително литературознание днес – посоки и контексти* в настоящия брой на сп. *Colloquia Comparativa Litterarum*. Преглед на някои постановки на съвременни литературоведа, обосноваващи определението „средноевропейски литератури“, прави Анжелина Пенчева в статията *Изтокът и Западът на славянството и днешната съдба на сравнителното славянско литературознание*. (В: *Славяните. Общество, религия, култура*. Юбилеен сборник в чест на 60-годишнината на професор дфн Панайот Карагьозов. Съст. Ани Бурова, Добромир Григоров, Елена Дараданова, Славей Димитрова, Валентина Пирова, Камен Рикев, Лидия Терзийска, Ина Христова. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2012, с. 44-51.)

обаче се наблюдава значително типологическо сходство между западно- и южнославянските литератури, най-вече заради протичащите в тях процеси, свързани с националното възраждане или близки до неговите характеристики тенденции. На прелома на XIX и XX в. и през междувоенните десетилетия се наблюдава типологическо сходство както между отделните славянски литератури, така и между тях и останалите европейски литератури, преди всичко под знака на художествените процеси на модернизма и авангарда. През втората половина на XX в., заради специфичния модел на функциониране на културата от времето на социализма, явленията в славянските литератури са практически еднотипни. За много високо ниво на типологическо родство можем да говорим и през 90-те години на миналия век – то пък е предпоставено от процесите, характерни за общия за разглежданите литератури посттоталитарен контекст. Значителна близост в художествените тенденции се наблюдава и в съвременните славянски литератури; тя е предпоставена от една страна от сходния опит от близкото минало и съвременността, а от друга – от самия днешен литературен процес, за който, изглежда, е характерна тенденцията към хомогенизация на художествените явления, намаляваща спецификите на отделните национални и културни контексти.

От този накратко щрихиран и силно обобщен преглед на историята на славянските литератури е видно, че в нея се редуват периоди на типологическо сходство с такива на типологическа хетерогенност, както и че в различни хронологически отрязъци отделните литератури гравитират към разнородни културни контексти (към това вероятно трябва да прибавим, че самите контексти, както и представите за тях нерядко се трансформират във времето). Това предпоставя като най-голямо предизвикателство пред един литературноисторически разказ удържането на неговата кохерентност. Пред него постоянно стои опасността да се разпадне на паралелни истории на отделните литератури и да изгуби целостта си, както и съпоставителния си характер. Всъщност именно по този начин, на принципа на редуващите се разкази за отделните литератури в различните периоди от тяхното съществуване, са структурирани голяма част от съществуващите истории на славянските литератури. Това важи например както за споменатия вече най-ранен български труд в тази област, написан от Йордан Иванов в края на XIX в., така и за двутомните *Очерки по история на славянските литератури* от Емил Георгиев, чиито две части се появяват в края на 50-те и началото на 60-те години на миналия век и след това са преиздадени още два пъти (това е и засега последният български обзореен труд върху историята на славянските литератури). Този подход е възприет и в най-новата към днешна дата история на разглежданите литератури – руската *История литератур западных и южных славян*, чиито три тома, създадени от авторски

колектив, се появяват в периода 1997-2001 г. Подобен модел на организиране на изложението очевидно произтича от стремежа към подробно хронологическо проследяване на основните художествени явления в обхванатите от него литератури, чието многообразие само по себе си явно прави проблематична всяка друга структура освен редуването на прегледи на отделните национални литератури в рамките на обособени периоди. За историята на славянските литератури – мислена или като научен труд, или като университетски курс (всъщност много от издадените истории имат предназначение на учебник), важи същото затруднение, което Клео Протохристова описва във връзка със западноевропейската литература:

В случая с изучаването на западноевропейската литература обаче възниква сериозно противоречие между необходимостта от дидактично ефективния единен разказ и правещата го невъзможен наличност на явленията, които са неединни и нехомогенни и оформят различни потоци на многопосочни, сякаш несъгласувани движения⁸.

Машабни обобщения като „славянски литератури“ или „западноевропейска литература“ наистина предполагат подобна сложност при структурирането на литературноисторическия наратив в тяхната рамка. Същевременно обаче вглеждането в програми на различни университети по по-тясно обособени дисциплини като „История на средноевропейските литератури“, „История на балканските литератури“ и други сходни с тях показва, че те също много често се организират като паралелни прегледи на обхванатите в тях литератури през последователно разглеждани периоди от историята им. Макар в редица случаи да възникват тъкмо като алтернатива на широките обобщения и да предполагат по-висока степен на кохерентност на литературните процеси, по-тясно ограничените културни пространства явно не гарантират сами по себе си убедителност и единство на литературноисторическия разказ. И наистина, многообразието на литературните традиции в балканското културно пространство предполага не по-малко сложна хетерогенност на процесите и явленията от тази в славянски контекст; вглеждането в дългата история и разнородност на дефинициите, отнасящи се към Средна Европа, поставя под въпрос безпроблемната близост на вписващите се в нея литератури. Накратко, разбягването или разпадането на литературноисторическия наратив, било то във връзка със славянските или (западно)европейските литератури, или с по-обособени и наглед по-очевидни културни идентификации, е резултат по-скоро от концептуален дефицит,

⁸ Протохристова, Клео. *Западноевропейска литература. Съпоставителни наблюдения, тезиси, идеи*. Пловдив: Хермес, 2000, с. 11.

отколкото от някаква изначална проблематичност, дестабилизираща съответната формулировка.

За да бъде вътрешно логичен и единен, литературноисторическият разказ, обединяващ различни литератури, би трябвало да изхожда от гледна точка, позволяваща му да съпоставя и обобщава. В случая със славянските литератури (а със сигурност и при други сходни дисциплини) подобен ракурс може да осигури типологическият подход. Той има ресурса да неутрализира риска от разпад на литературноисторическия наратив, коренящ се в разнородността на явленията и процесите, протичащи в контекста на разглежданите литератури. Вместо тази нееднородност да бъде просто констатирана, тя трябва да бъде изследвана в посока на извеждането на типологически модели, структуриращи литературния процес. Смисълът на дисциплини като „История на славянските литератури“ се състои не просто и не само в хронологизирането на явленията и тяхното описание, а преди всичко в идентифицирането на художествените, тематичните, литературноисторическите модели, чрез които може да бъде обяснен генезисът им⁹. Самата хетерогенна среда на славянските литератури предполага ефективността на типологическия подход, защото чрез него е възможно проследяването на формирането и въздействието на различните традиции и културни контексти, проявяващи се в нея. Всъщност една от възможните перспективи пред дисциплината (и в изследователски аспект, и във връзка с преподаването ѝ) е обсъждането на собствената ѝ проблематичност и сложност, на динамиката на границите ѝ и историята на собственото ѝ концептуализиране, както и връзката ѝ с процесите на културната идентичност, още повече че литературата често тематизира идеите, свързани с тази идентичност, а нерядко и участва в тяхното формулиране.

В тези широки параметри на изследователските възможности на дисциплината типологическият подход е важен и поради факта, че е ефективен както при анализа на художествени явления (тоест в рамките на, така да се каже, традиционните литературни изследвания), така и в контекста на интердисциплинарните проучвания и интерпретацията на

⁹ Като възможен алтернативен подход в сравнителното изучаване на литературата и в частност в дисциплината „Западноевропейска литература“ Клео Протохристова предлага тематологията и възможностите на тематичната критика. (Виж: Протохристова, Клео. Тематологията в настъпление. Методологически предпоставки и методологически оползотворявания. – В: *Голямото вписване или Какво сравнява сравнителното литературознание?* Съст. Румяна Л. Станчева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, София, 2009, с. 17-24). Панайот Карагъзов пък предлага „мирогледно-тематичния подход“ като възможност за изследването на славянските литератури. (Карагъзов, Панайот. История и историография на славянския литературен XX век. Тезиси с особен оглед на „партоцентричната“ същност на века. – В: *Под знака на европейските културни диалози*. В памет на професор Боян Ничев. Съст. Христина Балабанова, Борис Минков, Добромир Григоров. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 2007, с. 105-118.) И двата подхода в голяма степен се отнасят към типологическите анализи и предполагат извеждането на тематични линии и модели в изследваните литератури.

литературните явления във връзка с широк кръг исторически, културни и социокултурни процеси. Тези две изследователски перспективи са еднакво важни, ако приемем, че задачата на разглежданата тук научна дисциплина е да представи историята на славянските литератури не само като хронология, а като процесуалност, и не просто като съвкупност от художествени явления, а чрез описанието на функционирането на художествени модели.

Допълнителна предпоставка за приложимостта на типологическия подход представлява и фактът, че за разлика от дисциплина като „Западноевропейска литература“, в чийто обхват попадат преди всичко големите европейски литературни традиции, обичайно възприемани като еталонни, „Историята на славянските литератури“ съпоставя литератури, отговарящи на определението „малки“ – тоест такива, чиято традиция е позната основно на родната им публика. Симптоматично е, че у нас „Западноевропейска литература“ битува в единствено число, което очевидно изразява представата за монолитност на литературната традиция, произтичаща от идеята за образцовост, докато определения като „славянски“, „балкански“, „източноевропейски“ и т.н. литератури се употребяват в множествено число, което подчертава хетерогенността им, несводимостта им към единен модел. В исторически план съзнанието на тези литератури за собствената им идентичност е доминирано от представата за специфичността на родната им традиция, която протича в отклонение от възприемания като образцов развой на европейските литератури. В продължение на дълъг период от време (литературноисторическо време) – особено от началото на XIX в. нататък – те възприемат собственото си развитие като адаптиране към процесите, присъщи на европейската традиция, като приближаване към нея¹⁰. Тази гледна точка се променя едва в последните десетилетия, като представата за наличието на еталонни и периферни традиции бавно отстъпва място на схващането за съществуването на различни и разнообразни литературноисторически модели. И в това отношение изучаването на славянските литератури се нуждае от типологическия подход – за очертаването на тези модели и разгръщането на перспективи за тяхната съпоставка.

Изглежда, че днес основанията на дисциплината „История на славянските литератури“ не са нито по-уязвими, нито по-защитими от тези на сходните с нея научни области. Най-ефикасният начин за отстояването им и най-логичният път на развитието на дисциплината е

¹⁰ Показателен за значимостта на съотнасянето на „малките“ литератури към традицията на „големите“ европейски традиции е фактът, че Румяна Л. Станчева вижда в тази корелация основания за сравнителния прочит на балканските литератури: „... балканските литератури на модерното време и на модернизма... са мислими в общност, като балкански литератури, именно заради съвпаденията помежду им, дължащи се на контактите с този Запад“ (Станчева, Румяна Л. *Среща в прочита. Сравнително литературознание и Балканистика*. София, Балкани, 2011, с. 7).

схващането на формулировката „славянски литератури“ като динамична структура, чиито параметри са обусловени както от историята ѝ, така и от способността ѝ адекватно да определи и интерпретира своя обект сред плурализма и сложността на съвременния литературоведски, филологически и хуманитарен контекст.

Библиография

Аретов, Николай. Какво стои зад (желанието за) сравнение? – В: *Голямото вписване или Какво сравнява сравнителното литературознание?* Съст. Румяна Л. Станчева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2009, с. 34-43.

Бурова, Ани. Мотивиране на славянската литературна общност в “История на славянските литератури” от Йордан Иванов. – В: *Славистика и общество*. Сборник с докладите от Седми национални славистични четения. Съст. Маргарита Младенова, Илиана Монова. София: Heron press, 2006, с. 99-102.

Бурова, Ани, Димитрова, Славея, Колев, Владимир, Янев, Кристиан, Илиев, Борис. Модели на преподаване на сравнителни литературни дисциплини в актуалния академичен контекст. – *Colloquia Comparativa Litterarum*, Vol 5, No 1 (2019).

Георгиев, Емил. *Очерки по история на славянските литератури*. София: Наука и изкуство, 1958 (т. I), 1963 (т. II).

Иванов, Йордан. *История на славянските литератури*. Пловдив: Христо Г. Данов, 1896.

История литератур западных и южных славян. Ред. Совет: Л. Н. Будагова, А. В. Липатов, С. В. Никольский. Москва: Индрик, 1997 (т. 1 и 2), 2001 (т. 3).

Карагьозов, Панайот. *Самосознание словесности. Историографии славянских литератур*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1996.

Карагьозов, Панайот. История и историография на славянския литературен XX век. Тезиси с особен оглед на „партоцентричната“ същност на века. – В: *Под знака на европейските културни диалози*. В памет на професор Боян Ничев. Съст. Христина Балабанова, Борис Минков, Добромир Григоров. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2007, с. 105-118.

Ковачев, Огнян. За ползата и вредата от термина „западноевропейска литература“. – В: *Голямото вписване или Какво сравнява сравнителното литературознание?* Съст. Румяна Л. Станчева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2009, с. 25-33.

Пенчева, Анжелина. Изтокът и Западът на славянството и днешната съдба на сравнителното славянско литературознание. – В: *Славяните. Общество, религия, култура*. Юбилеен сборник в чест на 60-годишнината на професор дфн Панайот Карагьозов. Съст. Ани Бурова, Добромир Григоров, Елена Дараданова, Славея Димитрова, Валентина Пирова, Камен Риков, Лидия Терзийска, Ина Христова. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2012, с. 44-51.

Протохристова, Клео. *Западноевропейска литература. Съпоставителни наблюдения, тезиси, идеи*. Пловдив: Хермес, 2000.

Протохристова, Клео. Тематологията в настъпление. Методологически предпоставки и методологически оползотворявания. – В: *Голямото вписване или Какво сравнява сравнителното литературознание?* Съст. Румяна Л. Станчева. София: УИ „Св. Климент Охридски“, С., 2009, с. 17-24.

Станчева, Румяна Л. *Среща в прочита. Сравнително литературознание и Балканистика*. София: Балкани, 2011.

Христова, Ина. Южнославянското сравнително литературознание днес – посоки и контексти. – *Colloquia Comparativa Litterarum*, Vol 5, No 1 (2019).

Настоящата статия е осъществена в рамките на научноизследователския проект „Дисциплината История на славянските литератури в контекста на съвременното академично филологическо образование“, реализиран с подкрепата на Фонд „Научни изследвания“ на СУ „Св. Климент Охридски“ (договор № 80-10-76/ 19. 04. 2018).